

MARULIĆEV GROB

U svojoj oporuci napisanoj u Splitu u srpnju 1521. godine Marko Marulić je izričito kazao: »Hoću da me se pokopa u crkvi Sv. Franje blizu gradskih zidina u grobnici naših otaca«.1)

Time je on, dosljedan svojim staloženim životnim načelima izrekao i posljednju želju, bez ikakvih posebnih zahtjeva. Potpuno odan svojoj obitelji i sredini, nije gradio posebni grob spomeničkog izgleda, nije odredio ni natpis ni znak po kojemu bi se istakao među svojim građanima.

Marulićeva obiteljska grobnica je običan grob pokriven kamenom pločom u nizu ostalih nadgrobnihi ploča nekadašnjeg opločenja srednjovjekovne crkve splitskih konventualaca na obali uz pučko predgrađe.

Kakve li razlike u tome između ovog koljenovića i glasovitog čovjeka od jučerašnjih i današnjih skorojevića koji se zakapaju u skupe i ishitrene mauzoleje!

Takav je nekoć bio običaj, pa se gotovo svi naši istaknuti književnici i znanstvenici ukapahu u obiteljske, svećeničke ili bratimske grobnice.

Romanička, čedna i jednobrodna crkva poniznog franjevačkog reda je ipak doličan, pravi krug i sredina za počivalište ovog kršćanskog i renesansnog pisca. U njoj su se vidjeli tragovi starokršćanske memorije salonitanskog mučenika Felicija: vitki stupić s urezanim dugoljastim križem V—VI stoljeća i još neki ulomci, a isticao se mramorni sarkofag s poznatim kasnoantičkim prizorom prijelaza Izraelaca preko Crvenog mora, visokim i slikovitim reljefom rimske klesarske škole na pročelju, s oranticom u začelju i apostolima na bočnim stranama.2)

Taj istaknuti spomenik je možda prenesen iz Salone ili ukrašavao starokršćansku bogomolju koja je mogla u petom stoljeću biti sazidana na onom privlačnom izvoru sumpornih od rimskog doba cijenjenih izvora u mirnom zaljevu Dioklecijanove palače u čije su se zidine sklonili stanovnici Salonae nakon rušenja njihovog glasovitog grada.

Od te Felicijeve memorije podno Marjana možda su i još neistraženi tragovi osmerostrane zgrade sagrađene poput Dioklecijanova mauzoleja

koja je ucrtana u plan crkve i samostana u XVIII stoljeću,³⁾ a zatim srušena od onih neznalica koji i ne slute kako su nama i našoj nauci dragocjeni dokazi o sljubljenom slijeđu kultura na Jadranu.

Na te još neispitane starokršćanske temelje nastavljaše se predromanička ranosrednjovjekovna crkvice sv. Felicija od koje su ostala dva polupilonića stepenaste glavice iz XI st. Crkvice je proširena u XIII stoljeću, kada su uz nju osnovali svoj samostan franjevci.

U drugoj polovici tog stoljeća odabrao je sebi u njoj grob i poznati splitski povjesnik Toma Arhiđakon. Njeni romanički oblici, zidovi i prozori još se primjećuju, te se vidi da je crkva bila potpuno sagrađena iznova u obliku dugoljaste jednobrodne romaničke crkve. Tako je taj temperamentni kroničar, sahranivši se u još bijelu crkvu 1268. godine, i nehotice osnovao splitski panteon u koji će se postepeno pokapati Marulić, pjesnik Kavanjin, glazbenik Lukačić i političar Trumbić.⁴⁾ U doba prodora gotičkog sloga u XIV stoljeću crkva, još spominjana pod starim imenom sv. Felicija⁵⁾, ukrašena je i nekim gotičkim umjetninama, u njoj je postavljena prozirna oltarna pregrada koja je svojom slikovitošću brzo oponašana i u jednoj omiškoj crkvi — poznati dalmatinski slikar Blaž Jurjev naslikao je jedno od većih svojih djela, drveno raspelo⁶⁾ a rezbar Ivan iz Francuske i slikar Martin Petković, Bosanac iz Jajca, izrezbarili su bogati drveni kor⁷⁾, pridodavši ga ostaloj drvenoj plastici gotičkog sloga koja je popunjala crkvicu⁸⁾. I renesansa je u XVI stoljeću pridodala u crkvi i u njenoj sakristiji svoje umjetnine kao što je kamenim cvijećem i voćem okruženi umivaonik u sakristiji.

U takvom ambijentu u kojemu se preplitahu antički, starokršćanski predromanički i romanički, pa gotički i renesansni slog, pokopan je i Marulić. Neizreciva je dakle šteta što je taj usklađeni crkveni prostor bezobzirno i neukusno pregrađen u XIX stoljeću a stare umjetnine u njemu okrnjene ili uništene.

Da se sva ta cjelina sačuvala, pjesnikov bi se grob povezan s njom jače doimao. Ovako, u ogoljeloj ponutrici neostilske crkve, njegova nadgrobna ploča djeluje osamljeno, izgubljeno i pored one Tomine i Blaževa naslikanog raspela.

A za spomenik ništa nije jadnije negoli iščupati ga iz njegove stoljetne prirodene sredine i izvornog mu okvira.

Preobličenje ove crkve bila je, dakle i povreda pjesnikove uspomene, njegova stvaralaštva, srasla sa svim onim što je likovna umjetnost tu bila ostvarila.

Ali naši neprosvijećeni ili prosvijećeni ali nemoćni krugovi onda nisu uvidali kako nam je za razjašnjenje svake kulturne pojave potrebno uklopiti je u cjelovit okvir, u kojemu se književna riječ upotpunjava likovnom pa i znanost i pjesništvo slikarstvom, graditeljstvom i urbanizmom, bez čega se ne može sagledati ni zaokružiti mnoga pojedinost, dragocjena osobito u proučavanju prošlosti malih naroda kao što je naš.

I, eto, mnoga pomagala za uskrsavanje slike Marulićevog vremena su okrnjena i uništena i mi se danas moramo koristiti ulomcima, arhivskim podacima i ostacima materijalne kulture, uvjereni da će nam Markova privrženost zavičaju biti jasnija ako sagledamo naslage splitskih spomenika, ljepotu položaja grada i njegovih obrađenih polja, njegov skladni urbanistički sklop a i opasnost tursku koja se bila nadvila nad malim pograničnim gradom. Jednako tako Marulićeva humanistička naučna znatiželjnost bit će nam uvjerljivija ako uvidimo značaj solinskih ruševina, pa i ljubav za opis raskošne Juditine odjeće shvatljivija ako sagledamo bogatu, gizdavu odoru mlade Kate Žuvičke, uklesanu u svim pojedinostima na njenoj nadgrobnoj ploči u splitskom Poljudu⁹⁾ a i popise nekretina, odjeće i nakita Splićanki Marulićeva doba, sačuvane u operušanim arhivima, pa i njegove nevjeste Jelene Cindro spomenute uz njegovu oporuku.

Likovna vrijednost ploče nije uočena a ni natpis točno preveden. Ploča se ističe po svojoj usklađenoj i razigranoj kompoziciji koja ispoljava renesansnu radost, iako je to nadgrobni spomenik.

Ni traga tuge, žalosti ni snuženosti u njenim likovima i ukrasima, ni plačljive riječi, ni naricanja u natpisu nad pokojnikom.

U okomitom rastu reljefa kompozicija se rastvara, počinje staračkim maskeronom iz čijih usta niču i savijaju se lisne i cvjetne lozice uigrane u ravnovjesju. Taj je motiv preuzet iz renesansnih groteska i podsjeća na donji dio zidnih umivaonika koje su imale dalmatinske kuće XVI stoljeća.

Nad viticama lebde dva vitka dječaka čije je tijelo nespretno izduženo, glave premalene a samo prednje ruke prikazane. Ipak su sljubljeni i vješto povezani s rastrtim svitkom i njegovim pokrajnim pregibima. Na rastrtoj stranici papira je natpis upisan uklesanim slovima renesansne kapitale, zbijen i skučen tako da se riječi lome, ali su bez uobičajenih kratica:

MARCO MARVLO MAGNO
PATRVO VITAE CANDORE,
NOBILITATE AC DOCTRI-
NA PRAECLARO · PATRIQ
EIVSDEM NOMINIS
OPTIME MERITO. ALE-
XANDER MARVLVS ET
FRATRES MONVMEN-
TVM INSTAVRARVNT ·

Nisam naišao na njegov tačan hrvatski prijevod¹⁰⁾ pa bih ga preveo slo-
bodno:

PRASTRICU MARKU MARULIĆU
ČUVENOM ŽIVOTNIM POŠTENJEM,
PLEMENITOŠĆU I UČENOŠĆU.

NAJZASLUŽNIJEM ZAŠTITNIKU
SVOJE OBITELJI.
ALEKSANDAR MARULIĆ
I NJEGOVA BRAĆA POSTAVIŠE
OVAJ SPOMENIK

I, doista, kad se zna pjesnikova čestitost koju mu ističu suvremenici, učenost koja izbija iz njegovih pisanih djela a i skrb za obitelj, koju dokazasmo arhivskim dokumentima¹¹), vidimo da pranećaci nisu ovim natpisom preuveličali svog pokojnog prastrica.

Sastavljač toga jezgrovitog natpisa nije poznat kao ni premnogi sastavljači naših latinskih natpisa na spomenicima i spomen-pločama minulih stoljeća, a kojima bi se naši latinisti konačno trebali pozabaviti jer su i ti sažeti tekstovi dio naše latinističke književnosti. Neki su preuzeti iz starine, ali mnoge sastaviše hrvatski učeni ljudi i književnici istaknuvši bit onoga što označuje prigodu, ličnost, geslo ili uspješan dovršetak neke gradnje i djela.

Iznad Marulićeva natpisa lebdi goli dječak na akantovu lišću koje se dvokrakim savijanjem usklađuju sa svitkom pod njim. Golotinju mu je obzirljivo i nenametljivo prekrilo zalepršani veo. On punim pokretom u otvorenom obrisu malog punanog tijela drži lovorov vijenac, satkan od javorovih listova i bobulja, a okićen svinutim ravnovjesno razigranim i tananim vrpčama koje svojim plitkim reljefom ublažuju završetak vješte kiparske i epigrafske kompozicije.

Vijenac okružuje Marulićev grb u svinutom štitu zrele renesansne s češaricom na vrhu i stiliziranim ljiljanom na dnu. U polju grba je poznati znamen Marulova roda: lav korača na rastvorenim spojenim krilima. Bijaše to znak snage i poleta. U čitavoj kompoziciji ploče grafizmi se usklađuju s reljefnošću koja je ispupčana vješto prema sredini plohe.

Iako okretan u kompoziciji, u njenom rasporedu i plamsavosti koja se ne rasplinjuje niti nameće, ipak klesar nije bio vješt u pojedinostima. Površina ploče je međutim dugo gažena nogama vjernika, istrošena i teško je prosuditi majstorovu kiparsku sposobnost premda se i u ovom djelu primjećuje zaostalost u izradbi likova prema tetošenju ukrasa, a nesavršenost figurativne plastike česta je oznaka dalmatinskih klesarskih radionica. U njima su vještije klesani biljni i geometrijski ukrasi od oblikovanih ljudskih likova. Ploča je uokvirena tankim okvirom, ali je vjerojatno, kao i mnoge druge, imala i posebni vanjski, širi okvir u koji je bila umetnuta, a taj je mogao biti ukrašen vijugavom lozicom ili grotesknim ukrasima.¹²) Taj okvir nije skinut skupa s pločom, već je po svoj prilici ostao na prvotnom mjestu i bio pokriven novim pločnikom, pa bi trebalo za njim tragati da se ovom grobu vrati cjelina. S ploče su skinuti i željezni koluti koji su služili za njeno dizanje, a nalazili su se jedan u zubima maskerona na prednjem a drugi sred najgornje vrpce na stražnjem dijelu ploče.

Marulićeva nadgrobna ploča bogatstvom svojih motiva nadilazi one renesansne ploče u Splitu koje nemaju, kao ni ova, pokojnikov lik. Lovor vijenac sa svinutim i zalepršanim viticama mogao je njen klesar preuzeti s nadgrobni ploča Frana Cuteisa kojemu su braća »s uzdasima i suzama« (cum genitu et lacrimis), dakle još uz naricanje srednjeg vijeka, postavili 1494 godine nadgrobnu ploču; Polidora Albertija i žene mu Nikice iz 1505¹³⁾, Nikole Jakulića iz plemenitog splitskog roda koji se prozvao Tartaglia iz 1519. i Ivana Joanicija Policijana iz 1522. godine. Sve te ploče koje su starije od Marulićeve imaju motiv vijenca s tananim zavitlanim vrpcama¹⁴⁾ a nalaze se u samostanu na Poljudu.

Aleksandar Marulić i braća postaviše dakle prastricu pjesniku na ploču omiljeli motiv splitske klesarske škole, čija su se djela nalazila u franjevačkoj crkvi na Poljudu. Ali, oni su ipak u doba sazrele renesanse oplemenili ploču omiljelim motivom *putta*, golih dječaka, skinuvši tim s nje tmurnost smrti, žalost nestajanja. Tih *putta* na spomenutim poljudskim pločama nema. Dva anđelića doduše nose grb na ploči Tome Nigrisa iz 1527. u živahnom stavu škole Nikole Firentinca, ali oni imaju krila i nisu profani motiv kao ovi na Marulićevoj, a ne drže natpis već grb. Takvi anđeli i *putti* koji drže svitak s natpisom, a još češće grb u vijencu li bez njega, često se sreću u XV i XVI stoljeću u dalmatinskom kiparstvu, počevši od onih Jurja Dalmatinca na apsidi stolne crkve u Šibeniku i Papalićeve »male« palače u Splitu,¹⁵⁾ pa preko ovih njegove škole u Pagu,¹⁶⁾ zatim Firentinčevih u Šibeniku,¹⁷⁾ u Zadru¹⁸⁾ do onih u Dubrovniku¹⁹⁾ i Lastovu²⁰⁾ koji su klesali u XVI stoljeću dubrovački i korčulanski majstori. Motiv je, dakle, po uzoru talijanske, osobito mletačke kasne gotike,²¹⁾ bio poznat u mnogim inačicama prije Marulićeve nadgrobne ploče.

Vjerojatnije je da su ih braća Marulići preuzeti s renesansne Karepićeve palače sagrađene 1564. na Narodnom trgu u Splitu. Tu oni drže natpis u sličnom stavu, a i bez krila su kao i na Marulićevoj ploči.²²⁾

Prema Marulićevoj ploči splitska plemićka obitelj Cambj dala je izraditi nekom splitskom klesaru njenu inačicu u crkvi sv. Klare sred Splita i to za grob Nikole Cambija 1598. g. Maniristički majstor je za tu ploču preuzeo s Marulićeve motiv dječaka s natpisom, dječaka s vijencem u kojem je Cambijev grb i maskeron s cvjetnim lozicama a dodao pri vrhu lavlju glavu s kolutom i vrpcama u žvalama, oubičajen u XVI—XVII stoljeću. Na ploči mladog i hrabrog Nikole Cambija dječaci su nešto uskladeniji, vide im se obje ruke a i onaj koji drži vijenac je prirodnije oblikovan. Vijenac s obiteljskim grbom je reljefniji. Očito je da ploča pokazuje razvijeniji stil kasnijeg vremena od one Marulićeve. Sačuvan je i njen okvir s biljnim groteskama koje rastu iz vaza. Ploča je nakon rušenja i novog popločanja crkve sv. Klare bila pokrivena novim pločnikom koji je služio dvorani Pučke kuhinje koja se tu bila smjestila. Pri svojim radovima na čišćenju Dioklecijanove palače i zgrada unutar nje našao ju je Odjel za povijest graditeljstva Urbanističkog zavoda za Dalmaciju.^{22a)}

S pjesnikova groba preuzeli su motiv dječaka za svoju nadgrobnu ploču u splitskoj stolnoj crkvi braća Frano i Nikola Kapogroso čak 1704.

godine, dakle u doba baroknog sloga, koji je onako jako naduo taj glomazan, visok reljef njihova groba. Obitelj Kapogrosović je postavila motiv dječaka i na svoju također baroknu ploču u franjevačkoj poljudskoj crkvi.²³⁾ Time su odrazi Marulićeva nadgrobno reljefa bili i u XVIII stoljeću ponavljani u splitskoj kiparskoj školi. Reljef je dakle nije samo po svojim motivima, načinom i vrsnoći izradbe pripadao mjesnom klesarskom krugu već je i vršio ikonografski upliv na tu školu kasnijeg, baroknog vremena.

Prema rodoslovnom stablu Marulićeve obitelji²⁴⁾ pjesnikov pranećak Aleksandar, koji je sa svojom braćom Nikolom, Jerolimom, Markom i Ivanom dao izraditi prastricu pjesniku Marku ovu spomen-ploču istaknuvši ga među svojim predima, živio je otprilike do 1594. godine.

Oni bijahu sinovi Marka Marulića i Jakice de Cindris. Taj je Marko, njihov otac sin Aleksandra pjesnikova brata i pjesnikov nećak umro oko 1568. godine i za njegova života ploča pjesniku nije bila postavljena, jer da je on dao izraditi, bio bi označio na njoj i svoje ime. Učiniše to njegovi sinovi, pranećaci pjesnikovi, i to iza očeve smrti, dakle poslije 1568. a prije 1588.²⁵⁾ Te godine su vjerojatno od kuge umrla njih trojica Jerolim, Ivan i Marko, dok su Aleksandar i Nikola živjeli i dalje, Nikola do 1590. a Aleksandar do 1594. godine. Budući da se uz Aleksandra spominju na ploči ne samo jedan brat već više njih, ploču dakle datiramo otprilike u osmo desetljeće XVI stoljeća. Ona se s tim desetljećem podudara i stilski što može najbolje pokazati i razvijeni štit njena grba.²⁶⁾

Ploča je, dakle izraziti primjerak splitske kasnorenesansne klesarske radionice i spada među one na Poljudu u kojima se renesansni slog iako čedno, kasno i oskudno, ipak očitovao.²⁷⁾

Budući da taj slog u Splitu nije stvorio jača građevinska i kiparska djela, njegova je zakašnjela prisutnost na dvadesetak inačica nadgrobni ploča potvrdila da su splitski klesari, a ti bijahu u XV i XVI stoljeću ponajviše hrvatskog imena, osjetili istančanost, vedrinu i radost renesanse koje je nepoznati kipar utisnuo i na hladnu ploču pjesnikova groba.

Da joj vratimo ugled koji joj prošlo ni ovo stoljeće nije iskazalo ne naglasivši njen značaj istaknutim položajem ili doličnim umjetničkim okvirom, trebalo bi osamljenu, u golom zidu nehajno uzidanu Marulovu nadgrobnu ploču okružiti u kamen urezanim Tinovim stihovima koji se upravo na nju i odnose:

*U lipom jeziku gdi »ča« slaje zvoni,
mi dobročasimo garb slavućeg greba
i takoj ti natpis dijački i stari²⁸⁾*

i stihovima dvaju njegovih prijatelja Nikole Albertija Spličanina:

*Putniče nastavi put i ne tuži na Markovu grobu
Ne smije njegova smrt stvarati tešku ti bol
Tjelesno zemlja krije al' duh mu na Olimpu živi
Slavnog mu imena glas lebdi na usnama svim.*

i Donata Paskvalića također u Šopovu prijevodu:

Koga to preteška pritište ploča? — »O, ne pitaj stranče«. Njega prizivni i čuj: »Marulić ovdje! Ja spim«. »Marule, ti li tu ležiš?« — »Da ja sam« — »Oh, Marule, zar je Odnjela i tebe kob?« — »Tilo — al ostade glas«.

Vjerojatno su i ti Albertijevi i Paskvalićevi nadgrobni stihovi²⁹) ponukali pranećake da grob svoga prastrica istaknu novom reljefnom pločom, te da ga pretpostave ostalim precima koje oni i ne spomenuše iako oni leže u tom starom obiteljskom grobu.

To nas uvjerava da su pranećaci cijenili osobito pjesnika, kao i njihov otac koji je jednomu od njih nadjenulo krsno ime Marko.

To će se ime glasovitog pretka opetovati i dalje u slijedećim pokoljenjima pjesnikova roda.

Kad bi i naše pokoljenje uklesalo uz ovaj slavni grob Ujevićeve, Albertijeve i Paskvalićeve stihove ili ga zaokružilo skulptorskim okvirom, plitki bi reljef trošne nadgrobne ploče oživio a i njen latinski natpis, danas tek rijetkima shvatljiv, bio bi jasniji jer, iako je objavljen i viđen, ovaj izvorni spomenik ostao je uglavnom tek knjiški poznat³⁰) i nije mu još na njegovu mjestu odano ni epigrafskim ni likovnim trajnim uređenjem poštovanje koje dugujemo jednom od začetnika naše književnosti.

BILJEŠKE

- ¹⁾ P. Kolendić, Marulićeva oporuka, Split 1924.
- ²⁾ V. sl. Arheološki muzej, vodič, 1973, str. 26, 27.
- ³⁾ C. Fisković, Utjecaj Dioklecijanova mauzoleja na kasnije graditeljstvo, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku, sv. LIII (1950 — 1951), Split 1951. sl. 1, 2, str. 186, 191.
- ⁴⁾ C. Fisković, postavljana je nadgrobni spomenik dr Anti Trumbiću u Splitu, Glasnik (Ispostave banske vlasti), II, Split 1939, str. 204.
- ⁵⁾ G. Praga, Testi volgari spalatini del Trecento, Atti e memorie della società dalmata di storia patria, II Zadar 1927, str. 42, bilješka 2, F. Bulić, San Felice Martire di Salona Sotto Diocleziano, Buletino di archeologia e Storia dalmata, Split 1913.
- ⁶⁾ C. Fisković, Neobjavljeno djelo Blaža Jurjeva u Splitu, Peristil, 5, Zagreb 1962, str. 45.
- ⁷⁾ C. Fisković, Artistes français en Dalmatie, Annales de l' Institut français de Zagreb, X—XI, Zagreb 1949, str. 14.
- ⁸⁾ C. Fisković, Drvena skulptura gotičkog stila u Splitu, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku sv. LI, Split 1939, str. 219, tabla XXXIII.
- ⁹⁾ C. Fisković, Marko Marul Pečenić i njegov likovni krug, Čakavska rič, 1, Split 1972, str. 81.
- ¹⁰⁾ J. Barač ga ne prevodi ali piše: »Njegovi su ga prasinovci nazvali velikim kao svoga prastrica i najodlučnijeg člana porodice«. U splitskom panteonu, Novo Doba, Split, 25. XII 1936, str. 22. Međutim, »MAGNO« treba spojiti s »PATRUO« pa prema tome ne znači »velikom« već samo — prastricu. *Patruus magnus est frater avi mei paterni vel materni, fratello di mio nono. Aegidii Forcellini, Totius latinitatis lexicon*, III, str. 342, Patavii 1777. D. Kečkemet ga je pogrešno preveo. D. Kečkemet, Život Marka Marulića, Split 1975, str. 114.
- ¹¹⁾ C. Fisković, Prilog životopisu Marka Marula Pečenića, Republika, VI, br. 4, Zagreb 1950, str. 187.
- ¹²⁾ Kao uz ovdje objavljenu nadgrobnu ploču Nikole Cambj i kao na nadgrobni pločama Polidora i Nikice Alberti, Tome Nigrisa, Janka Albertija i ostalih iz XIV stoljeća u Splitu. C. Fisković, o. c. (9), sl. na str. 53, 56, 71.
- ¹³⁾ Ibid, sl. na str. 53.
- ¹⁴⁾ O tim pločama: P. O. Ozretić, Paludi di Spalato, Buletino di archeologia e storia dalmata III, Split, 1880, str. 86-88, 120-122; Č. M. Ivković, Dalmatines Architektur und Plastik, tabla 234, Beč; D. Kečkemet, Renesansna klesarsko-kiparska djela u Splitu, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 7, Split 1953, str. 59.
- ¹⁵⁾ C. Fisković, Juraj Dalmatinac, Zagreb 1963, tabla 7, 63.
- ¹⁶⁾ M. Montani, Juraj Dalmatinac i njegov krug, Zagreb 1967, tabla 71, 72.
- ¹⁷⁾ C. Fisković, Tri šibenska reljefa Nikole Firentinca, Peristil, sv. III, Zagreb 1960, sl. 3.
- ¹⁸⁾ C. Fisković, Radovi Nikole Firentinca u Zadru, Peristil, sv. 4, Zagreb 1961, str. 65, sl. 7, 8, 9; C. Cecchelli, Zara catalogo delle cose d'arte e di antichità, Rim 1932, sl. na str. 183, 199. Oni objavljeni u Cecchellija ne pripadaju Firentincu.
- ¹⁹⁾ C. Fisković, Romanički bestiarij na renesansnom bunaru u Dubrovniku, Starinar N. S. knj. XX, Beograd 1969, sl. 2-4.

Marulićeva nadgrobna ploča

²⁰⁾ C. Fisković, Lastovski spomenici, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 16, Split, 1966, sl. 10.

²¹⁾ H. Folnesics, Studien zur Entwicklungsgeschichte der Architektur und Plastik des XV Jhs in Dalmatien, Jahrbuch des Kunsthistorischen Institutes der K. K. Zentral Kommission für Denkmalpflege, Wien 1914, sl. 43.

²²⁾ C. Fisković, Izgled splitskog Narodnog trga u prošlosti, Peristil, I, Zagreb 1954, sl. 17.

^{22a)} Zahvaljujem arh. Jerku Marasoviću i dr. Tomi Marasoviću koji su mi ustupili fotografiju ploče. Njen negativ se nalazi u Odjelu za povijest graditeljstva Urbanističkog zavoda za Dalmaciju. Grb obitelji Cambj na nadgrobnoj ploči jednak je onima u Kaštel-Kambelovcu iz 16. stoljeća.

²³⁾ Dva anđela su uklesana u nespretnom plitkom reljefu nadgrobne ploče Frane Perojevića iz 1589. sred kora franjevačke crkve u Hvaru. Anđeli odjeveni kao lutke drže neki okrugli predmet. Na ploči je natpisa:

S. FRANCIS
CI PEROEV
IC ET HER EI
MDLXXXIX

To je očit primjer propadanja kiparskog izraza koji u gradu nije dosegao osobitu vrsnoću, osim na reljefu Nikole Fiorentinca na vratima ove crkve, D. Do-mančić, Reljef Nikole Fiorentinca u Hvaru. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 12, Split 1960, str. 172. Inače sličnih ploča s puttima nema u Hvaru, Korčuli, Kotoru, Šibeniku, ni u Trogiru ni u Senju (Hrvatski kulturni spomenici, I, Senj, sl. 43, 48-50, 78, 80, Zagreb 1940).

²⁴⁾ Rodoslovno stablo izradio je u Muzeju grada Splita Dušan Berić prema arhivskim podacima koje je sabrao.

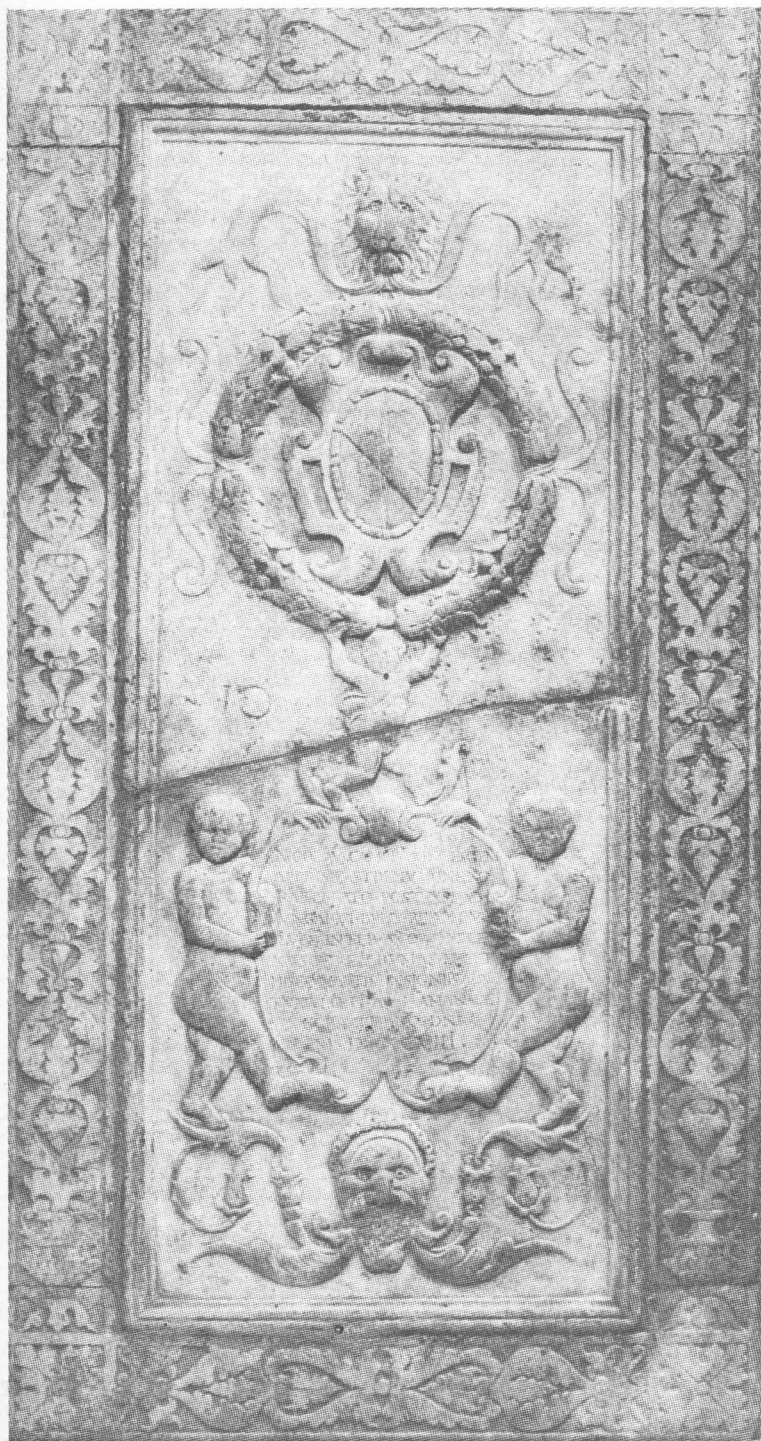
²⁵⁾ I Marko Dumaneo piše da je ploča postavljena mnogo godina nakon Markove smrti a na starijoj da nije bilo, natpisa:

Quia vero locus, ubi situs erat non agnoscebatur ex inscriptione, ideo multis annis post eius obitum instauratus fuit tumulus, et ad decus familiae opposita sequens inscriptio (slijedi natpis Marco Marulo magno.....)

Synopsis virorum illustrium spatatensium a Marco Dumaneo..... confecta, U A. Cicarelli, Opusculi riguardanti la storia degli nomini illustri di Spalato, Dubrovnik, 1811, str. 25. Prema pisanju J. Barača (o. c. 10) koji je bio u komisiji pri otvaranju Marulićeve grobnice 23. IX 1902. nadena je ploča s natpisom: *Hic jacent ossa ven. M. Maruli 1524.* Toj ploči danas nema traga.

²⁶⁾ U Splitu sam našao i objavio četiri Marulićeve grba XIV—XVI stoljeća. C. Fisković, o. c. (11), str. 196, 197; C. Fisković, Baština starih hrvatskih pisaca, I, Split 1971, str. 120, sl. 1, 2.

D. Kečkemet smatra da je glavica s Marulićevim grbom skinuta s porušenog zvonika splitske stolne crkve (Život Marka Marulića Splitsanina, Nedjeljna Dalmacija, Split, 8. XII. 1974, str. 19). Isti, Život Marka Marulića, Split 1975, str. 24. Ne slažem se s njegovim pisanjem već ostajem pri svom prijašnjem mišljenju da je to glavica sa lože ili dvorišnog trijema Marulićeve srušene kuće. Da je ta glavica s još dvije slične bila izdana na starom zvoniku ne bi se toliko stilski odvajala od ostalih. Luka Jelić bi je u svom opisu zvonika bio spomenuo (Il campanile del Duomo di Spalato, Bullettino di archeologia e storia dalmata, X, Split, 1887, str. 158—162, 175—179; Isti, Zvonik spljetske stolne crkve, Vjesnik hrvatskog arheološkog društva, NS, I Zagreb 1896, str. 38, 39), a A. Hauser nacrtao u svojim detaljnim snimkama starog zvonika kao što je nacrtao i druge grbove, pojedini i reljefe (V. table u D. Kečkemet, Restauracija zvonika splitske katedrale, Zvonik zašтите spomenika kulture VI—VII, Beograd 1957). Lj. Karaman bi je bio također spomenuo u svom opširnom članku u kojemu nabraja ostale grbove (Lj. Karaman, Zvonik sv. Dujue u Splitu, Novo doba, Split 12. IV 1936, str. 5) pogotovo što je on dugo godina surađivao s Bulićem. Nitko je, dakle, od stručnjaka, koji su pored ostalog uvažavali Marulića i znali za njegovu ostav-

Nadgrobná ploča Nikole Cambija

štinu vrta za gradnju zvonika, ne povezuje sa zvonikom osim amatera Dujma Srećka Karamana, pa se njegova usputna bilješka ne čini pouzdana, to više što on u svom rukopisnom zborniku grbova koji se čuva u Muzeju grada Splita ima pogrešaka i mnogo propusta.

Slične glavice s grbom česte su na stupovima trijemova upravo iz Marulićeva vremena u Splitu i okolici, npr. takva glavica ugaonih listova na kojoj je grb (s vukom i kosim crtama) nalazi se u dvorišnom trijemu gotičke kuće koju je gradio Juraj Damatinac kraj samostana dominikanki uza Zlatna vrata Dioklecijanove palače; na jednom od triju stupova gornje dvorišne lože i na jednom od donje lože Augubijeve palače sred Splita; na stupu s neke srušene lože čija glavica ima grb gradskog kneza Nikole Michelija (1472—1475), a stupovi su joj preneseni u Arheološki muzej u Splitu; na stupu s obiteljskim grbom u Cipikovu ljetnikovcu u Kaštel-Starome (M. Perojević, Postanak Kaštela, Sarajevo, 1934, str. 23). Takvih glavica s grbom ima u dvorištima u Trogiru i na kućama u Dubrovniku (C. Fisković, Mletački reljefi (XIV stoljeća u Dubrovniku, Anali Historijskog instituta u Dubrovniku, X—XI, Dubrovnik 1963, str. 12 slika 8). U gornjoj i donjoj loži »velike« Cipikove palače u Trogiru postoji nekoliko stupova kojima gotičke glavice imaju grb te obitelji (C. M. Iveković; o. c. [14], tabla 60, 61). Glavica s grbom postoji i u loži jedne zadarske kuće (C. M. Iveković, o. c. tabla 158).

Po svemu se tome vidi da su glavice s grbovima bile uzidane u bifore i lože pojedinih kuća, a ni na jednoj glavici stupa splitskog zvonika nema grba (De Judicibus ima grb na polupilastru!). Grbova privatnika nema ni na ostalim dalmatinskim zvoncima. Marulićeva kuća mogla je dakle imati ložu s obiteljskim grbom kao i one spomenute, kao i mnoge njoj savremene.

Treba k tome napomenuti da Bulić nije u svoj tuskulum prenosio samo dijelove starog srušenog zvonika stolne crkve već i kamene ulomke s drugih splitskih i solinskih spomenika. Uostalom da je ova glavica s Marulićevim grbom za zvonika, ona bi se stilski povezala s drugim glavicama njegovih stupova, a Bulić koji je cijenio Marulića i restoratori zvonika bili bi je dali kopirati na novom današnjem zvoniku, kao što su učinili to i s ostalim grbovima i ukrasima. Marulićev doprinos za popravak zvonika, vrt od sedam vrti, nije bio osobit, tako da bi za to morao biti ovjekovječen, to manje što su se za zvonik sakupljali mnogi prilozi, a darovateljima nisu postavljeni grbovi već samo predstavnicima državne, gradske ili crkvene vlasti. U doba Marulićeve ostavštine 1524. četvrti kat zvonika, s kojega je navodno skinuta ta glavica s grbom, bio je već dovršen, (*Kečkemet*, o. c. str. 41) i teško je pretpostaviti da bi se na nedavno završenom katu vršili popravci i umetala glavica s Marulićevim grbom, odnosno i one druge dvije koje po svojoj veličini i obliku prije pripadaju nekoj loži negoli zvoniku. Osvrnuo sam se na Kečkemetovo pisanje samo zbog traganja za srušenom kućom Marulićevom. Od one koja se spominje u novom dijelu Splita, kraj crkve sv. Duha, možda su ostali ostaci u pregrađenoj kući s dvorištem u kojoj je sada gostionica »Sarajevo« u Domaldovoj ulici. Od te kuće, kojoj je pročelje sasvim pregrađeno i srušeno, ostaše u prvom katu dvorišta vrata u slogu radionice Jurja Dalmatinca i Andrije Alešija, a u prizemlju pet gotičkih lukova čiji ukrasi upućuju na datiranje u prvu polovicu XV stoljeća. Ali to je, naravno, samo pretpostavka, koja se ničim ne dokazuje već navodi na pomisao samo zato jer je ta stara i bogata obitelj posjedovala kuću u tom dijelu grada, a ta je mogla imati raskošnije dvorište i ulaz gotičkog sloga. Pažljivija istraživanja će možda i otkriti trag kuće u kojoj je pjesnik živio i umro ili je ipak ona potpuno srušena pa joj se danas ne vide ostaci u ovom dijelu grada.

²⁷⁾ D. Kečkemet smatra da je reljefna nadgrobna ploča Tome Nigrisa u franjevačkom samostanu na Poljuđu »rad Duknovičeve splitske ili trogirске radionice« (Nedjeljna Dalmacija, Split, 26. I 1975. g. br. 196, str. 19). Međutim, na njoj ima mnogo gotičkih motiva stranih Dunkoviću, a za njegovu radionicu u Splitu još nema podataka (C. Fisković, Duknovičev kip apostola Ivana u Trogiru. Peristil, 14-15, Zagreb, 1971—1972, str. 125).

²⁸⁾ R. Vidović, Split u poeziji, Split 1968, str. 72. Čitava pjesma je ispisana kovinskim slovima na Marulićev spomenik u Splitu prigodom 450. godišnjice tiskanja »Judite«, 1971. godine.

Nadrobna ploča Frana i Nikole Kapogroso

²⁹⁾ Latinske pjesme Marku Maruliću, preveo *Nikola Šop*, Zbornik Marka Marulića 1450 — 1950, Zagreb, 1950, str. 26-27.

³⁰⁾ V. sl. *J. Horvat*, Kultura Hrvata kroz 1000 godina, Zagreb, 1939, sl. 139; *M. Marulić*, Judita, Zagreb, 1950, tabla X itd.

(Predavanje održano na Znanstvenom razgovoru o Marku Maruliću 17. prosinca 1974. godine u Hrvatskom filološkom društvu u Zagrebu)